

CYNGOR CYMUNED LLANENGAN

RHEOLAU SEFYDLOG

1. Cadeirydd

- 1.1 Etholir y Cadeirydd o un o dair Ward y Cyngor (Aber-soch, Llanengan neu Llangian) yn ei thro.
- 1.2 Os etholir rhywun yn Gadeirydd i lenwi gwagle damweiniol, fel na g/chafodd flwyddyn lawn yn y swydd y Cadeirydd, ni fydd hynny'n rhwystr i benodi'r Cynghorydd honno/hwnnw'n Gadeirydd am flwyddyn lawn yn ei thro/dro.

2. Is-gadeirydd

- 2.1 Etholir yr Is-gadeirydd o un o dair Ward y Cyngor (Aber-soch, Llanengan neu Llangian) yn ei thro.
- 2.2. Os bydd y Cadeirydd am unrhyw reswm yn methu gweithredu neu os bydd swydd y Cadeirydd yn wag, caiff yr Is-gadeirydd gyflawni pob gorchwyl y gallai'r Cadeirydd fel y cyfryw ei gyflawni.

3. Cyfarfodydd

- 3.1 Cynhelir cyfarfodydd o'r Cyngor ar yr ail ddydd Mercher o'r mis am saith o'r gloch yr hwyr oni benderfynodd y Cyngor yn wahanol mewn cyfarfod cynharach.
- 3.2 Mewn blwyddyn etholiad cynhelir y Cyfarfod Blyneddol ar y dydd Mercher a ddilyna'r etholiad ym mis Mai.
- 3.3 Dri diwrnod llawn cyn cyfarfod y Cyngor, yn cynnwys y penwythnos:
  - 3.2.1 rhaid gadael ym mhreswylfod pob Cynghorydd neu anfon yno drwy'r post/e-bost, wŷs i'r Cynghorydd ddod i gyfarfod, a honno wedi'i harwyddo gan Swyddog Priodol y Cyngor a restrar'r gwaith y bwriedir ei wneud yn y cyfarfod
  - 3.2.2 ni wneir cyfarfod yn annilys am fod rhyw Gyngorydd heb dderbyn gŵys yn unol ag Is-baragraff 3.3.1 uchod.
- 3.4 Pan gynrychiola Cyngorydd y Cyngor mewn unrhyw gyfarfod, pwyllgor neu gynhadledd – disgwylir adroddiad ysgrifenedig neu ar lafar yng nghyfarfod dilynol y Cyngor, pan fo'n briodol.

4. Cworwm

- 4.1 Chwe Chyngorydd fydd cworwm: gall y Cyngor benderfynu ar nifer yn ôl maint y Cyngor, ond ni cheir mabwysiadu cynnig i atal y Rheolau Sefydlog heb gytundeb dwy ran o dair o'r rhai sy'n bresennol a phleidleisio.
- 4.2 Os na fydd cworwm yn bresennol pan ddaw'r Cyngor ynghyd neu os yw nifer y Cynghorwyr yn llai na'r cworwm yn ystod y cyfarfod, trafodir y materion nas trafodwyd yn y cyfarfod naill ai yn y cyfarfod nesaf neu ar y diwrnod a bennir gan y Cadeirydd.

5. Datgan Diddordeb

- 5.1 Gwnâ'r gyfraith ddarpariaeth benodol sy'n ei gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu

diddordebau ariannol uniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod yr ydych yn byw gydag ef neu hi) a all fod gennych mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n eich gwahardd rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Gwnâ'r Rheolau Sefydlog yn ofynnol i chi gilio o'r cyfarfod hefyd tra trafodir y mater. Rhaid i chi hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwytbodol i'r gofynion hyn bob amser.

- 5.2 Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylech ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod neu y gallech fod yn defnyddio'ch safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai eich teulu a'ch cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a threfniadaethau eraill megis Seiri Rhyddion, undebau llafur a chyrrff gwirfoddol.
- 5.3 Diddordebau Anariannol Cynghorwyr
Bydd unrhyw aelod sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb personol yn cael ei ddiffinio gan Gôd Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio oni bai fod y diddordeb yn glir a sylweddol ac, mewn achos felly, ymadawa'r aelod â'r ystafell. Oni bai fod ystyriaethau perthnasol eraill, ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r cynghorydd ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymryd rhan lawn yn y cyfarfod.

6. Pleidleisio

- 6.1 Pleidleisir yng nghyfarfod y Cyngor drwy arddangos dwylo neu, os gofynnir am hynny gan o leiaf dri Chynghorydd, drwy bleidlais gudd.
- 6.2 Gall y Cadeirydd bleidleisio fel Cynghorydd ar unrhyw fater ac os bydd y pleidleisiau ar ryw fater yn gyfartal, gall roi pleidlais fwrw.
- 6.3 Pleidlais Gofrestredig
- 6.3.1 Gall unrhyw aelod hawlio pleidlais gofrestredig ar unrhyw achlysur (rhaid (gwneud y cais cyn i'r bleidlais gael ei chymryd).
- 6.3.2 Gall unrhyw aelod hawlio cofrestru ei bleidlais unigol ar unrhyw achlysur.

7. Trefnu Pwyllgorau / Cyfarfodydd Cyngor

- 7.1 Ym mhob cyfarfod blynyddol y gweithrediadau cyntaf fydd:
- 7.1.1 ethol Cadeirydd
- 7.1.2 os bydd y sawl a etholwyd yn Gadeirydd yn absennol, penodir Cadeirydd i'r cyfarfod
- 7.1.3 ethol Is-gadeirydd
- 7.1.4 enwebu a phenodi i gyrff allanol.
Wedi hynny dilynir y drefn a osodir yn 7.3 isod.
- 7.2 Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod fydd y swyddogaeth gyntaf.
- 7.3 Wedi dilyn 7.1 uchod, oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:

- 7.3.1 darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Cynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wŷs ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen
- 7.3.2 wedi ystyriaeth, cymeradwyo arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod
- 7.3.3 dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod
- 7.3.4 gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys, ac os Cadeirydd y cyfarfod a gynigiodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoir cynnig o'r fath i bleidlais heb drafodaeth.

8. Cynigion a Gyflwynir

- 8.1 Ac eithrio fel y darperir gan y Rheolau Sefydlog hyn, ni cheir cyflwyno unrhyw gynnig oni fydd y cynigydd wedi rhoi rhybudd am ei eiriad a'i gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc o leiaf ddeng niwrnod cyn cyfarfod y Cyngor. Os cyfyd mater ar ôl cau'r rhaglen gellir ei gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc a phenderfyna'r Cadeirydd os yw ystyrir y mater fel mater brys.
- 8.2 Rhaid i bob cynnig neu argymhelliad fod yn berthynol i ryw gwestiwn y mae gan y Cyngor awdurdod arno neu sy'n effeithio ar diriogaeth ei awdurdod.

9. Rheolau Dadl

- 9.1 Ni cheir trafodaeth ar y cofnodion ond ynglŷn â'u cywirdeb. Trwy benderfyniad y gwneir cywiriadau yn y cofnodion.
- 9.2 Rhaid i Gynghorydd gyfeirio'i h/araith at y cwestiwn dan sylw neu at esboniad personol neu gwestiwn o drefn.
- 9.3 Ni chaiff araith y cynigydd barhau'n fwy na phum munud ac eithrio trwy ganiatâd y y Cadeirydd.
- 9.4 Rhaid i welliant naill ai:
  - 9.4.1 ddileu geiriau neu
  - 9.4.2 ychwanegu geiriau a dileu geiriau neu
  - 9.4.3 ychwanegu geiriau.
- 9.5 Ni cheir cynnig gwelliant sydd i berwyl sy'n negyddu'r cynnig sydd gerbron y Cyngor.
- 9.6 Os mabwysiedir gwelliant, bydd y cynnig gyda'r gwelliant yn disodli'r cynnig gwreiddiol, a gellir cynnig gwelliannau pellach arno.
- 9.7 Ni chaiff Cynghorydd (heblaw am y cynigydd) siarad fwy nac unwaith ar unrhyw fater heb ganiatâd y Cadeirydd ac eithrio i gynnig gwelliant neu ar gwestiwn o drefn neu esboniad personol neu gynnig cau'r drafodaeth.
- 9.8 Rhaid i Gynghorydd sefyll wrth siarad oni rydd y Cadeirydd ganiatâd iddo/iddi oherwydd gwendid.
- 9.9
  - 9.9.1 Ni cheir trafod dyfarniad y Cadeirydd ar fater o drefn neu ar dderbynioldeb esboniad personol.
  - 9.9.2 At y Cadeirydd y cyfeirir areithiau'r Cynghorwyr.
  - 9.9.3 Os cyfyd rhagor nac un Cynghorydd, geilw'r Cadeirydd ar un ohonynt i siarad, a rhaid i bawb arall eistedd.
  - 9.9.4 Os cyfyd y Cadeirydd yn ystod unrhyw drafodaeth, rhaid i bob Cynghorydd arall eistedd.

10. Camymddygiad

Gweler y Côt Ymddygiad.

11. Pleidleisio ar Benodiadau

Pan fo rhagor na dau berson wedi'u henwebu ar gyfer unrhyw swydd a lenwir gan y Cyngor ac na cheir mwyafrif clir o bleidleisiau dros yr un ohonynt, dilëir o'r rhestr enw'r sawl a gafodd leiaf o bleidleisiau, a phleidleisir drachefn, gan ddilyn yr un drefn nes cael mwyafrif o bleidleisiau dros un person.

12. Trafodaethau a Phenderfyniadau'n Effeithio ar Wasanaethyddion Cyflog y Cyngor

Os cyfyd, mewn cyfarfod, unrhyw gwestiwn ynglŷn â phenodiad, ymddygiad, dyrchafiad, diswyddiad, cyflog neu amodau gwaith unrhyw un a gyflogir gan y Cyngor, ni cheir ei drafod nes i'r Cyngor neu'r Pwyllgor (yn ôl digwydd) benderfynu a ddylid cau allan y cyhoedd a'r wasg ai peidio.

13. Gwariant

Rhaid awdurdodi archebion talu arian drwy benderfyniad gan y Cyngor, ond mewn achos o frys gwirioneddol, gall y Clercm mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd a/neu'r Is-gadeirydd, ddod i benderfyniad arnynt.

14. Pwyllgorau

14.1 Gall y Cyngor yn y Cyfarfod Blyneddol benodi pwyllgorau sefydlog, a gall ar unrhyw adeg benodi pwyllgorau eraill a fydd yn angenrheidiol.

14.2 Cyn mynd at unrhyw waith arall yn ei gyfarfod cyntaf, rhaid i bob pwyllgor ethol Cadeirydd, a gellir ethol Is-gadeirydd.

14.3 Ac eithrio ble gorchymynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer pwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm y pwyllgor.

15. Is-bwyllgorau

15.1 Ac eithrio ble gorchymynnir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer is-bwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd cworwm yr is-bwyllgor.

15.2 Yn unol ag amgylchiadau'r is-bwyllgor a barn y Cadeirydd – gall na fydd rheol 9.6 yn hanfodol.

16. Cyfrifon a Datganiad Ariannol

16.1 Rhaid gosod pob cyfrif sydd i'w dalu, a phob hawliad ar y Cyngor, gerbron y Cyngor.

16.2 Rhaid i'r Clerc gyflwyno datganiad derbyniadau a thaliadau i bob Cynghorydd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

17. Mynediad y Cyhoedd a'r Wasg i Gyfarfodydd

- 17.1 Rhaid i'r cyhoedd a'r wasg gael mynediad i bob cyfarfod o'r Cyngor a'i bwyllgorau ond, gall cyfarfod gau allan y cyhoedd neu'r wasg neu'r ddau dros dro drwy'r penderfyniad hwn:
yn wyneb natur arbennig a/neu gyfrinachol y mater sydd ar gael ei drafod, mae'n ddymunol er budd y cyhoedd gau allan y cyhoedd a'r wasg dros dro gorchymynnir hwy i ymadael.
- 17.2 Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc wneud unrhyw ddatganiadau i'r cyfryngau ar ran y Cyngor.

18. Materion Cyfrinachol

Ni chaiff unrhyw Gynghorydd neu aelod o bwyllgor neu is-bwyllgor ddatguddio i neb nad yw'n Gynghorydd unrhyw fater y bydd y Cyngor neu'r pwyllgor (yn ôl y digwydd) yn datgan ei fod yn gyfrinachol gyda sylw penodol i 17.1.

19. Cyfarfodydd Brys

- 19.1 Os cyfyd achos ym marn Cynghorwyr bod angen galw cyfarfod brys – gorchymynnir cais swyddogol wedi ei alw gan gynifer â chwe Chynghorydd i sylw'r Cadeirydd neu'r Clerc, yn datgan y pwnc i'w drafod ac yn tanlinellu union resymeg y brys.
- 19.2 Awdurdodir yr un hawl i'r Cadeirydd a/neu'r Clerc ar faterion o fyrder a/neu frys.

20. Cyfrwng Iaith y Pwyllgorau/Cyfarfodydd

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg, yn unol â Pholisi Iaith y Cyngor.

21. Gwrthdroi Penderfyniad Blaenorol

- 21.1 Ni ellir newid penderfyniad y Cyngor (boed yn gadarnhaol neu'n nacaol) o fewn chwe mis oddigerth naill ai drwy gynnig arbennig, y cyflwynir rhybudd ysgrifenedig ohono yn dwyn enw o leiaf chwe aelod o'r Cyngor neu drwy gynnig yn deillio o adroddiad neu argymhelliad pwyllgor.
- 21.2 Pan fydd cynnig arbennig y cyfeirir ato wedi ei benderfynu ni ellir cyflwyno cynnig cyffelyb o fewn chwe mis pellach.

22. Gweithredu Brys

- Rhoddir hawl gweithredol i'r Clerc, mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd, i weithredu mewn perthynas i'r canlynol:
- 22.1 pan fydd brys gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.
- 22.2 ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd bod dyddiad i dderbyn sylwadau neu weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

23. Rheoliadau Ariannol – gweler y ddogfen 'Rheoliadau Ariannol'.

24. Cyfethol Cynghorydd i lenwi Sedd Wag

Pe codai sedd wag ar y Cyngor yn ystod tymor ei fodolaeth a bod rhaid cyfethol:

- 24.1 hysbyseba'r Cyngor y sedd wag mewn ymgais i ddenu diddordeb aelodau'r gymuned
- 24.2 gosoda'r Cyngor ddyddiad cau
- 24.3 gofynna'r Clerc am lythyrau cyflwyno gan bob ymgeisydd yn rhoi gwybodaeth sylfaenol am ei hun
- 24.4 rhy'r Cyngor gyfle i ymgeiswyr roi cyflwyniad byr i aelodau'r Cyngor
- 24.5 pleidleisia'r aelodau yn gudd am ymgeisydd o'u dewis os bydd mwy nag un ar gyfer unrhyw sedd
- 24.6 os mai un ymgeisydd sydd i unrhyw sedd, yna fe'i derbynnir i'r sedd trwy bleidlais gudd ar yr amod ei fod/bod yn gymwys
- 24.7 sicrhâ'r Clerc yr arwydda'r ymgeisydd ddatganiad derbyn swydd.

Arwyddwyd: Alun Jones (Cadeirydd)

Dyddiad: Mai 10fed, 2017